

CULTURAL APPROACH TO SEX EDUCATION OF STUDENTS**I. V. Mezerya**

In the article the problem of application of cultural approach to the study of sex education of students in modern conditions is examined. The main advantages of consideration of students' preparation for family life as an education of culture of family relationships

Keywords: *sex education, cultural approach, culture of family relationships.*

Мезеря І. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (м. Луганськ, Україна). E-mail: a.mezerya@gmail.com [n1nno](http://n1nno.com)

Mezerya I. V. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Pedagogics and Psychology of Luhans'k Regional Institute of Advanced Studies (Luhans'k, Ukraine). E-mail: a.mezerya@gmail.com [n1nno](http://n1nno.com)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Є. А. Зеленов

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Ye. A. Zelenov

УДК 378.034(045)

**ВИХОВАННЯ У СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК СОЦІАЛЬНО-
ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА****А.В. Осіпцов**

Стаття присвячена теоретико-методологічним аспектам формування у студентів класичного університету загальнолюдських цінностей, аналізуються сутність та зміст методологічних підходів, а також розкриваються принципи освітньо-виховного процесу класичного університету, його закономірності. Доведено, що становлення розвиненої особистості студентів передбачає засвоєння ними системи загальнолюдських цінностей, які становлять основу їхньої

духовної культури. В статті підкреслюється, що впровадження загальнолюдських цінностей в освітній процес має велику соціальну значущість, адже від успішного рішення цієї важливої проблеми багато в чому залежать перспективи гуманізації освіти, сенс якої в тому й полягає, щоб забезпечити свідомий вибір особистістю духовних цінностей і сформувати на їхній основі стійку, несуперечливу, індивідуальну систему гуманістичних ціннісних орієнтацій студентської молоді, які характеризують їхнє мотиваційно-ціннісне ставлення до світу.

Ключові слова: загальнолюдські цінності, методологія виховання цінностей, принципи виховного процесу, класичний університет.

Сьогодні, в епоху радикальних перетворень в соціально-політичному, економічному та культурному житті суспільства, особливо актуальним стає питання про те, що сформована і діюча структура освіти перестала відповідати вимогам сучасного етапу суспільного розвитку як у соціокультурному, так і в організаційно-педагогічному та науково-змістовному плані. І хоча в Україні відбувається модернізація та реформування сучасного освітньо-виховного простору, розв'язання цього питання неможливе без переосмислення функцій суспільства та всіх соціальних інститутів стосовно особистості, її виховання та соціалізації. Ці питання знайшли своє відображення в законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Концепції громадянського виховання та Концепції громадянської освіти, Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді, інших чинних документах.

Саме тепер, коли наше суспільство переживає період духовно-моральної кризи, всієї системи ціннісних орієнтацій, коли зростає небезпека утвердження панування екстремізму, насильства, націоналізму, проблема залучення студентів вищих навчальних закладів до загальнолюдських цінностей набуває особливої гостроти. Ця проблема має і суб'єктивні і об'єктивні причини, пов'язані з цивілізаційними змінами нашого суспільства, які вимагають внесення нових аспектів у педагогічну діяльність.

Підготовка професіонала, культурно освіченої та духовно розвиненої особистості диктується істотними змінами в соціальній, інтелектуальній, духовній сферах суспільства. У зв'язку з цим

принципового значення набуває пошук нових підходів до підвищення ефективності виховної роботи в класичному університеті. Проблема виховання майбутніх фахівців з вищою освітою на сьогоднішній день набуває особливої актуальності.

Метою суспільства стає духовне вдосконалення особистості, на що акцентовано увагу в державних нормативних документах та актах. Зокрема, Закон України «Про вищу освіту» передбачає створення таких умов навчання та виховання, які б забезпечували «можливість інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи, що сприяє формуванню знаючої, вмілої та вихованої особистості» [1, с. 75]. Проблеми виховної діяльності значною мірою досліджені в сучасній педагогіці та психології: загальні питання теорії і практики виховної роботи (А. Алексюк, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.); проблема організації виховної роботи зі студентами різних типів навчальних закладів (С. Вітвицька, С. Карпенчук та ін.); педагогічні умови організації позааудиторної виховної роботи у вищих закладах освіти (О. Винославська, С. Смирнов та ін.).

Саме в студентські роки відбувається найактивніше залучення людини до цінностей культури, інтенсивне розширення кола спілкування, придбання нею навичок суспільно-культурної діяльності. У студентів активно формується світогляд, розвивається пошукова діяльність. Цьому сприяють особливості студентського життя, обумовлені певним характером навчання, праці і спілкування, реалізації соціальних ролей, тобто всією організацією життєдіяльності студентів. Мета освіти з позиції сьогодення визначається не скільки кількістю знань, умінь, навичок, скільки розвитком особистості в контексті культури, що передбачає звернення до власного світорозуміння, яке характеризується неповторністю й завжди особистісно-варіативним світобаченням [2].

Ці важливі питання освіти і виховання студентської молоді на основі гуманістичних принципів можна розв'язати тільки шляхом пошуку нових комплексних наукових досліджень і узагальнення накопиченого практичного досвіду роботи у цій галузі. Тому метою і завданнями даної статті є аналіз процесу формування загальнолюдських цінностей у студентської молоді як соціально-педагогічної проблеми, визначення методологічних підходів дослідження, а також розкриття

принципів освітньо-виховного процесу у класичному університеті.

Становлення особистісного в людині передбачає засвоєння нею системи загальнолюдських цінностей, що становлять основу її духовної культури. Питання про впровадження цих цінностей в освітній процес має велику соціальну значущість. Від успішного рішення цього складного, проте дуже важливого питання багато в чому залежить перспектива гуманізації освіти, сенс якої в тому й полягає, щоб забезпечити свідомий вибір особистістю духовних цінностей і сформувати на їхній основі стійку, несуперечливу, індивідуальну систему гуманістичних ціннісних орієнтацій особистості студента, які характеризують його мотиваційно-ціннісні відносини [3].

Щоб цінність спонукала до активної діяльності, до самовиховання і саморозвитку особистості, мало домогтися того, щоб людина її ясно усвідомлювала. Цінність набуває спонукальної сили, стає мотивом діяльності тоді, коли вона інтеріоризується особистістю, стає необхідним моментом внутрішнього існування, коли людина може чітко сформулювати мету своєї діяльності, побачити її гуманістичний сенс, знаходити ефективні засоби її реалізації, володіє правильним своєчасним контролем, оцінює і корегує свої дії.

У визначенні вічної категорії педагогіки «виховання» немає єдиного розуміння його сутності, структури, функцій. За твердженням І. Лернера, виховання звернене до системи знань про норми поведінки, оцінки ставлення до внутрішнього світу людини і суспільних цінностей в цілому. У зв'язку з цим виховання розуміється як створення підтримки, відтворення умов (внутрішніх і зовнішніх), що сприяють самопізнанню, саморозвитку, самовихованню, прагненню до моральності і духовності. І тому виховання – це перш за все процес, спрямований на засвоєння загальнокультурних цінностей як складової частини культури. Тому провідною тенденцією сучасного виховання, на наш погляд, є перенесення центру уваги на духовні інтереси студентства, повернення до індивідуальності, неповторності кожної людини, переорієнтація виховання на розвиток, відродження гуманістичної традиції в контексті гуманістичних відносин на основі ціннісного підходу, освоєння нового, створення та опрацювання «сміслового поля цінностей» [4].

Як визначає академік І. Бех, сучасна психолого-педагогічна наука докорінно переглядає свої методологічні підходи до морально-духовного виховання і розвитку підростаючої особистості. Від

правильного усвідомлення цієї роботи безпосередньо залежатиме те, якими саме будуть виховні методи як основний інструмент діяльності педагога.

Сьогодні стало очевидним, що лише ті наукові положення матимуть перспективу, які вивчають особистість в її сутнісному вимірі, звертаються до її свідомості і самосвідомості, до вищих її почуттів в оволодінні духовною культурою як свого народу, так і людства в цілому. Виховна методологія – це система положень, які виступають пояснювальними схемами щодо організації виховного процесу [5].

У сучасних умовах «новий гуманізм» розкриває іншу гуманістичну концепцію життя. Філософську передумову виховання загальнолюдських цінностей студентської молоді становить розуміння людини як багатовимірного, біосоціокультурного феномену, існуючого в трьох вимірах: у співвідношенні із суспільством, характером її культури, типом її соціальності. Це фундаментальні виміри, кожний з яких не зводиться до інших і не виводиться з них, але при цьому всі вони взаємопов'язані і впливають один на одного як найважливіші складові людських спільнот. Їх об'єднує розуміння людини як активного суб'єкта дії.

У зв'язку з цим в якості спеціальної методології нашого дослідження виступають:

- філософсько-антропологічний підхід, що затверджує в науках про людину методологію, а точніше, онтологію, яка включає в процес усвідомлення духовної реальності всієї цілісності душевно-духовного життя суб'єкта розуміння [3]. Особливість філософсько-антропологічного підходу полягає ще й в тому, що ним задається специфічна гуманістична спрямованість виховного процесу, яка виступає не тільки як загальна орієнтація, але як світоглядна і методологічна основа дослідницької діяльності вченого-педагога і практична діяльність педагога-вихователя;

- феноменологічний підхід, що повертає "людський вимір" як основний метод пізнання в науку про виховання і навчання. Завдяки його специфічним принципам і методам педагог, а не тільки вчений, одержує можливість найбільш гуманно вибудувувати своє ставлення до цінностей виховання, а через їхнє розуміння – до студента;

- цивілізаційний підхід, який розглядає процес виховання загальнолюдських цінностей відповідно до вимог цивілізації

(соціального майбутнього), до життя суспільства на вимогу загальнолюдських цінностей; до життя в етносі, приймаючи національні цінності; до життя в гармонії зі своїм духовним світом;

- культурологічний підхід, що характеризує процес виховання загальнолюдських цінностей з позиції нового розуміння гуманістичного ідеалу; ролі духовної свободи, моральності, відповідальності; методологія культурологічного підходу дозволяє аналізувати проблеми освіти, виховання в загальнокультурному й соціально-історичному контексті як інтеграцію особистості з національною і загальнолюдською культурою в конкретно-історичне співтовариство, в систему соціально-ціннісних відносин, які панують у ньому;

- ціннісний підхід, що дозволяє аналізувати процес виховання загальнолюдських цінностей через детермінацію ціннісно-сміслового ставлення особистості до своїх духовних здібностей і якостей; він спрямовує увагу дослідників на вивчення цінностей як смислоутворюючих основ виховання духовної культури, що розуміються як зразки культурного, гідного життя людини і суспільства.

Таким чином, вищевказані підходи є інструментами реалізації системи побудови виховного процесу у вищій школі, вони активізують культуротворчу діяльність студентів, актуалізують їхнє ціннісно-смісловне поле, в цілому сприяють становленню духовно розвиненої особистості.

При цілеспрямованому системному вихованні студентів на основі таких методологічних підходів проявляються певні позитивні тенденції освітньо-виховного процесу такі як:

- спрямованість особистості до самопізнання і набуття нею ідеалу;
- розширення можливостей використання свого творчого потенціалу;
- орієнтація на культивування духовності, як необхідної якості людини;
- розширення інформаційної бази та свободи вибору знання;
- зростання інтересу до культурної та духовної спадщини етносу і держави;
- прагнення до діалогу культур.

У відповідності з цим ефективність виховання у студентів загальнолюдських цінностей залежить від системи таких принципів:

- принцип ціннісних орієнтацій, що орієнтує студента на майбутнє, на спрямованість до ідеалу і вимагає усвідомленості ієрархії ціннісних орієнтацій (смыслової визначеності), що дозволяє планувати і прогнозувати саморозвиток;

- принцип цілісності суб'єкта, який орієнтує студента на творення своїх думок, слів, усвідомлення вчинків у їхній єдності, що вимагає самооцінки, контролю і корекції діяльності особистості із самовдосконалення;

- принцип конкретності, що передбачає володіння студентами етнічними, національними, державними цінностями (через орієнтацію на принципи самопізнання, самовизначення, самовдосконалення та самоперетворення);

- принцип наступності виховання, що спонукає студента до самовиховання, виробляє потребу спиратися на соціальний досвід, на багатий пласт вітчизняної та світової культури і розвивати їх;

- принцип урахування всебічних зв'язків означає вираження культури мислення, емоційно-чуттєвої культури через якості особистості;

- принцип розвитку самосвідомості, самотворення студента, що передбачає його включеність в нові соціальні та культуротворчі перетворення.

В якості основних закономірностей розвитку процесу виховання загальнолюдських цінностей можна назвати:

- взаємозв'язок професійної, етичної та загальнокультурної підготовки студентів у сучасних умовах;

- єдність усіх чинників у становленні особистості;

- взаємозумовленість процесів розвитку професійно-пізнавальних інтересів та рівня моральності особистості;

- єдність цільових, змістовних, процесуальних і прогностичних сторін діяльності університету.

Визначення критеріїв ефективності виховання загальнолюдських цінностей – складне завдання, бо в педагогіці важко застосувати жорсткі критерії. Однак важливими критеріями вихованості у студента загальнолюдських цінностей, що свідчать про духовний саморозвиток відповідно до принципів самопізнання, самовизначення, самовдосконалення, самоактуалізації, само перетворення, є особистісне зростання студента, його позитивна самооцінка, пізнавальна активність,

дотримання норм моралі у всіх сферах життєдіяльності, які ми вважаємо головним критерієм виховної роботи в цьому напрямку. Показником особистої соціальної зрілості є сформованість моральних елементів характеру. Вироблення морального характеру вважаємо однією з найголовніших завдань виховання, оскільки моральний характер є для себе законом, а моральний закон – це внутрішній закон. Вихідним принципом виховання загальнолюдських цінностей є тісний, нерозривний зв'язок особистого та громадянського в людині. Моральність, духовність, гуманізм і громадянська зрілість виявляються в тому, щоб в якості члена певного суспільства проводити в життя моральні принципи та загальнолюдські цінності [6].

Отже, виховання загальнолюдських цінностей – процес досягнення студентами високої моральної вихованості за допомогою педагогічної підтримки, формування моральної свідомості в єдності з вчинками. Основним фактором виховання загальнолюдських цінностей виступає духовна культура, що дає особистості духовну свободу. Духовна культура студента – інтегральна якість особистості, яка спрямована на творення власного смислового поля цінностей; спосіб освоєння базових ціннісних орієнтацій у життєдіяльності; міра присвоєння та актуалізації духовних цінностей. Рівні сформованості загальнолюдських цінностей студента пов'язані з його самосвідомістю і ілюстровані смисловим полем цінностей особистості та принципами самовдосконалення, самовизначення, самопізнання.

Таким чином, провідною тенденцією сучасного виховання є перенесення центру уваги на інтереси особистості студента, повернення до особистості його внутрішнього світу, переорієнтація виховання на розвиток, розуміння людини, відродження гуманістичної традиції в контексті моральних відносин на основі ціннісного підходу, освоєння нового, створення та опрацювання «смислового поля цінностей». У сучасних умовах «новий гуманізм» розкриває іншу гуманістичну концепцію життя. Виховання студентства – це процес творчий, зорієнтований на проблеми, пов'язані зі специфікою вищого закладу освіти, особливостями регіону. В ідеальній перспективі вищі заклади освіти мають стати школою саморозвитку, самоуправління, самодисципліни, культурним центром свідомої відповідальності, співробітництва й творчості викладача й студента.

Литература

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 17.01.2002 № 2984-III. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>
2. Шевченко Г. П. Система духовно-нравственного развития учащейся молодежи Украины / Г. П. Шевченко // Педагогика. – 2008. – № 9. – С. 114–120.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 485 с.
4. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности / С. Д. Смирнов. – М.: Аспект пресс, 1995. – 271 с.
5. Бех І. Д. Нові методології виховання підростаючої особистості / І. Д. Бех // Український соціум. – 2004. – № 1 (3). – С. 88–94.
6. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посібник / С. Г. Карпенчук. – К.: Вища шк., 1997. – 304 с.
7. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник / А. М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.

ВОСПИТАНИЕ У СТУДЕНТОВ КЛАССИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ КАК СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

А. В. Осипцов

Статья посвящена теоретико-методологическим аспектам формирования у студентов классического университета общечеловеческих ценностей, анализируется сущность и содержание методологических подходов, а также раскрываются принципы образовательно-воспитательного процесса классического университета его закономерности. Доказано, что становление развитой личности студентов предполагает усвоение ими системы общечеловеческих ценностей, которые составляют основу их духовной культуры. В статье подчеркивается, что внедрение общечеловеческих ценностей в образовательный процесс имеет большую социальную значимость, ведь от успешного решения этой важной проблемы во многом зависят перспективы гуманизации образования, смысл которой в том и состоит, чтобы обеспечить сознательный выбор личностью духовных ценностей и сформировать на их основе устойчивую, непротиворечивую, индивидуальную систему гуманистических ценностных ориентации студенческой молодежи, которые характеризуют их мотивационно-ценностное отношение к миру.

Ключевые слова: общечеловеческие ценности, методология воспитание ценностей, принцип ывоспитательного процесса, классический университет.

UPBRINGING OF HUMAN VALUES AS SOCIAL AND PEDAGOGICAL ISSUE AMONG STUDENTS OF CLASSICAL UNIVERSITIES***A. V. Osiptsov***

The article is dedicated to theoretical and methodological aspects of formation of human values among the students of classical universities. It considers the essence and content of methodological approaches and uncovers the principles of educational and upbringing processes at classical universities and their regularities; it proves that the formation of the developed personality of a student presupposes adoption of system of human values that make up the basis of spiritual culture. It is also emphasized in the article that implementation of human values in educational process is of great significance, as the perspectives of humanization fo education depend seriously ona successful solution of the issue. The essence of it lies in providing of conscious choice of spiritual values and shaping a steady, consistent individual system of humanistic values of student youth' orientation that demonstrate their motivation and value attitude towards the world around them.

Key words: *human values, methodology of values' upbringing, principles of educational process, classical university.*

Осіпцов А. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини Маріупольського державного університету; завідувач науково-дослідної лабораторії «Духовного та пізнавального розвитку особистості» (м. Маріуполь, Україна). [E-mail: osipcov_andrey@mail.ru](mailto:osipcov_andrey@mail.ru)

Osiptsov A. V. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Chair of Physical Education, Sport and Health of Man, Mariupol' State University, Headof the Scientific Research laboratory "Spiritual and Cognitive Development of a Personality" (Mariupol', Ukraine). [E-mail: osipcov_andrey@mail.ru](mailto:osipcov_andrey@mail.ru)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор М. В. Роганова

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor M. V. Roganova